

## Nr 35

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.; given Stockholms slott den 19 januari 1962.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

## GUSTAF ADOLF

*Gunnar Lange*

### Propositionens huvudsakliga innehåll

Med anledning av ett av statsutskottet vid 1960 års riksdag gjort uttalande (SU 1960:191) har Aktiebolaget Statens skogsindustrier avgivit en promemoria med utredning om bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet. Promemorian är i sin helhet intagen i det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet.

Anläggningskostnaderna för den sulfatmassafabrik med pappersbruk, som bolaget enligt beslut av 1959 års riksdag håller på att uppföra i Piteå, beräknas enligt promemorian till 175 milj. kronor, vilket innebär att de ursprungliga kalkylerna — av orsaker, som redovisas i promemorian — kommer att överskridas med 55 milj. kronor. För ifrågavarande nyanläggningar har bolaget tidigare erhållit kapitaltillskott å tillhoppa 61 milj. kronor. I propositionen föreslås med beaktande av vad som förordats i promemorian, att återstoden av de beräknade anläggningskostnaderna, i runt tal 115 milj. kronor, samt bolagets behov av ökat rörelsekapital intill ett belopp av 15 milj. kronor, täckes genom ökning av aktiekapitalet. För ändamålet äskas för budgetåret 1962/63 investeringsanslag å 130 milj. kronor till teckning av aktier i bolaget.

Vidare föreslås, att bolagets aktiekapital härutöver höjes med 30 milj. kronor genom omvandling av motsvarande del av bolagets nuvarande skuld till staten.

I propositionen framhålles härjämte angelägenheten av att bolaget påbörjar erforderliga förberedande utredningar om och projektering av Karlsborgsverkens fortsatta utbyggnad.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 januari 1962.*

**Närvarande:**

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.* och anför därvid följande.

Aktiebolaget Statens skogsindustrier har med skrivelse den 18 december 1961 överlämnat en promemoria med utredning om bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet samt därvid hemställt, att åtgärder vidtages för viss ökning av bolagets aktiekapital.

I årets statsverksproposition (bil. 12, punkt 129) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier för budgetåret 1962/63 beräkna ett investeringsanslag av 130 000 000 kronor.

Jag torde nu, sedan utlåtanden över Aktiebolaget Statens skogsindustriers framställning avgivits av statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret, få ånyo upptaga ärendet till behandling.

### **Inledning**

Aktiebolaget Statens skogsindustrier bildades 1941 för att överta de skogsindustriella företag, som ditintills drivits av domänverket (prop. 1941: 68, JoU 32, Rskr 243). Då bolaget trädde i verksamhet utgjordes industrianläggningarna i huvudsak av sågverk i norra och mellersta Sverige och en mindre sulfatmassafabrik vid Karlsborg i övre Norrland. År 1947 förvärvade bolaget samtliga aktier i Laxå bruks aktiebolag (prop. 1947: 318, JoU 66, Rskr 462). Sistnämnda bolag bedriver, utom sågverksrörelse, även tillverkning av mineralull och stålsand. Aktiebolaget Statens skogsindustrier äger vidare aktierna i nio fastighetsbolag, som bildats för att bygga, äga och förvalta bostäder för de anställda.

De till Aktiebolaget Statens skogsindustrier och dess nyss nämnda dotterbolag hörande industrianläggningarna har under årens lopp i betydande omfattning upprustats, moderniserats och byggts ut. Driften vid de skilda

sågverken har rationaliserats. Moderna wallboardfabriker har uppförts i Skinnskatteberg och Piteå. Sulfatmassafabriken i Karlsborg har avsevärt utvidgats samt kompletterats med blekeri och pappersbruk. Bolaget har bl. a. i *skrivelse den 21 februari 1956* redogjort för de nämnda åtgärderna. Av redogörelsen, som intagits i prop. nr 1957: 117 (s. 8), framgår även vilka motiv som varit vägledande för bolaget vid den utbyggnad m. m. av anläggningarna som ägt rum. Ett huvudsyfte har varit att åstadkomma försättningar för en ekonomiskt tillfredsställande drift av de olika företagsenheterna. Härvid har bl. a. en sådan integration mellan sågverken och annan skogsindustriell verksamhet — wallboard- och massaproduktion — ansetts nödvändig, varigenom sågverksavfallet kan tillvaratagas. För sulfatmassafabrikens utbyggnad har ett av syftemålen varit att ekonomiskt utnyttja överskottet av klenare dimensioner i Norrbottens skogar. Sammanfattningsvis anförde bolaget i sin förenämnda skrivelse följande.

Av vad här sagts framgår, att bolaget sett som sin uppgift ej endast att rationalisera de vid bolagets tillkomst i statens ägo befintliga anläggningarna utan också att skapa nya avsättningsmöjligheter för virke från statsskogarna och för avfall vid egna anläggningar. Den kraftiga utveckling, som därigenom kommit till stånd, grundar sig på bolagets och domänverkets gemensamma bedömanden av de virkesmängder, som måste förädlas om skogarnas avkastningsförmåga skall kunna tillvaratagas, ej minst beträffande gallringsvirket. Den utbyggnad av bolagets skilda industrier, som kommit till stånd, har effektivt bidragit till landets exportinkomster och den har tagit all den hänsyn till befintliga industrianläggningar, som under föreliggande förhållanden kan vara skäligt. Den enskilda skogsindustrien, som under efterkrigsåren ställt sig avvaktande — ökningen av fabrikenas kapacitet med avseende på råvarukonsumtion var under 1940-talet ganska liten — har under senare år skjutit fart, sedan man kommit till insikt om att skogarna producerar mera virke än de befintliga fabrikenas kan förädla, särskilt beträffande sulfatved. Därigenom har riktigheten av bolagets investeringspolitik bekräftats, som inneburit att bolaget i stor omfattning använt de årliga driftsöverskotten för nyinvesteringar i företaget.

Bolagets investeringar liksom den erforderliga ökningen av rörelsekapitalet har finansierats genom tillskott av statsmedel i form av aktiekapital eller lån, genom ianspråktagande av överskott i rörelsen och, i betydade omfattning, genom upplåning. Beträffande statsmaktens medverkan i finansieringen må följande översikt lämnas.

Vid bolagets bildande bestämdes värdet av de anläggningar och lager, som bolaget övertog av domänverket, till i runt tal 38,6 milj. kronor. Detta inlösningspris täcktes till ett belopp av 22 milj. kronor av aktiekapitalet, till ett belopp av 7,4 milj. kronor genom att bolaget övertog vissa domänverket åvilande pensionsförpliktelser och till ett belopp av 9,2 milj. kronor genom en domänverkets kredit till bolaget. Nämnda kredit har sedermera avvecklats.

I samband med förvärvet av aktierna i Laxå bruks aktiebolag erhöll bolaget 1947 ett förlagslån av domänverket å 3,7 milj. kronor.

Genom beslut av 1953 års riksdag (prop. 1953: 1, bil. 30, JoU 3, Rskr 90) ställdes 22 milj. kronor till domänverkets förfogande för ökning av aktie-

kapitalet. Samtidigt bereddades domänverket möjlighet att förse bolaget med erforderliga rörelsemedel intill ett belopp av 30 milj. kronor.

Vid 1956 års riksdag (prop. 1956: 139, JoU 28, Rskr 257) bemyndigades fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån till bolaget å högst 35 milj. kronor.

1957 års riksdag anvisade till ny aktieteckning i bolaget ett belopp av 35 milj. kronor (prop. 1957: 117, SU 111, Rskr 295). Kapitalförstärkningen förbands med villkoret att bolagets investeringar inte utan statsmakternas föregående prövning fick ges större omfattning än att de kunde täckas genom självfinansiering och att bolagets kortfristiga skulder kunde hållas på normal nivå. Likaså föreskrevs, att bolaget inte fick pantförskriva inteckningar i sin fasta egendom i större omfattning än Kungl. Maj:t för viss period medgivit. Riksdagsbeslutet innebar vidare, att förvaltningen av aktierna i bolaget skulle överflyttas från domänverket till statskontoret samt att bolagets lån och krediter hos domänverket till ett sammanlagt belopp av 34,55 milj. kronor — innefattande utom förut nämnda förlagslån å tillhoppa 33,7 milj. kronor ett sedermera återbetalt belopp å 850 000 kronor som tillförts bolaget vid förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag — skulle överföras till statskontorets delfond av fonden för låneunderstöd.

1959 års riksdag (prop. 1959: 1, bil. 12 och 31, SU 125, Rskr 293) godkände i princip av bolaget framlagda planer för utbyggnad av bolagets anläggningar i Piteå med massafabrik och pappersbruk samt anvisade 21 milj. kronor till aktieteckning i bolaget. Beträffande denna utbyggnadsfråga må erinras om följande.

Med utgångspunkt från en för Norrbottens län upprättad virkesbalans hade länsstyrelsen i skrivelse den 14 april 1958 framhållit, att ifrågavarande virkesbalans gav ett klart belägg för att råvarutillgångarna tillät en avsevärd ökning av länets skogsindustri. Sett mot bakgrunden av länets arbetsmarknadssituation borde enligt länsstyrelsen förutsättningarna för en utbyggnad av skogsindustrien i länet undersökas. I yttrande över framställningen anmälde Aktiebolaget Statens skogsindustrier i juni 1958, att bolaget varit medvetet om möjligheten till ökad skogsavverkning i Norrbotten och att bolaget övervägde olika industriprojekt för att tillvarata bl. a. här ifrågavarande virkesmängder. Bolaget återkom till dessa frågor i skrivelse den 10 september 1958 och framlade därvid vissa riktlinjer för utbyggnad av bolagets anläggningar i Norrbotten. Efter att i skrivelsen ha diskuterat olika möjligheter för utbyggnad av skogsindustrien i Norrbotten, framhöll bolaget, att riktlinjerna för en utbyggnad borde ta sikte på ökad cellulosaproduktion samt en längre driven förädling av produkterna. Planer framlades för dels en utbyggnad av sulfatmassafabriken och pappersbruket vid Karlsborg, dels en ny sulfatmassafabrik med pappersbruk i Piteå. Bolaget förklarade sig berett att medverka till att projekten kom till utförande, om detta ur allmänna synpunkter ansågs önskvärt och under förutsättning att finansieringsfrågan klarlades genom Kungl. Maj:ts medverkan. Med anledning av vad sålunda framkommit uppdrog Kungl. Maj:t åt bolaget att skyndsamt utarbeta och inkomma med förslag rörande utbyggnad av skogsindustrien i Norrbottens län och

sättet för finansiering av utbyggnaden. Bolaget avgav den 13 december 1958 förslag i ärendet och framhöll därvid bl. a., att utbyggnaden borde ske genom anläggande av en ny sulfatfabrik med pappersbruk i Piteå nära ansluten till bolagets nuvarande anläggningar därstädes (Lövhholmens sågverk och boardfabrik). Detta projekt ansågs vara det lämpligaste såväl ur råvaruförsörjningssynpunkt som ur bolagets industriella synpunkter samt även med hänsyn till det betydande överskottet på arbetskraft i Piteådistriktet. Bolaget ansåg dock inte att vad sålunda förordats innebar att man behövde avstå från tanken att utvidga produktionen vid Karlsborgs bruk. I bolagets preliminära investeringsplan för de närmaste åren ingick nämligen ganska omfattande ersättnings- och kompletteringsarbeten, vilka bl. a. tog sikte på att skapa möjligheter till en framtida produktionsökning.

De planerade anläggningarna i Piteå avsågs för en årlig tillverkning av 110 000 ton sulfatmassa och halvkemisk massa av björk samt för vidare bearbetning av massan till papper. Anläggningarnas drift beräknades ge arbete åt 340 personer samt därtill ca 300 000 skogsdagsverken årligen för råvaruanskaffningen. Investeringarna hade kostnadsberäknats till 120 milj. kronor. Bolaget ansåg sig under vissa angivna förutsättningar kunna finansiera högst en tredjedel av nämnda kostnad. Återstoden, ca 80 milj. kronor, ansågs iämpligen böra täckas genom att bolagets aktiekapital ökades med 21 milj. kronor till 100 milj. kronor samt att 60 milj. kronor tillfördes bolaget som amorteringsfritt lån med 20 milj. kronor under vart och ett av åren 1960, 1961 och 1962.

Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag — vilket i huvudsak anslöt sig till den av bolaget den 9 december 1958 framlagda utbyggnads- och finansieringsplanen — anförde statsutskottet bl. a. följande.

I fråga om Statens skogsindustriers möjligheter till självfinansiering ha dessa av företaget bedömts med utgångspunkt från läget under senhösten 1958. I vad mån denna bedömning står sig, blir givetvis främst beroende av hur konjunkturläget och efterfrågesituationen på utlandsmarknaderna i fortsättningen komma att gestalta sig. Såsom marknadsförhållandena utvecklats sedan årsskiftet, torde det enligt vad som under hand inhämtats kanske i nuläget finnas skäl för en något försiktigare bedömning än tidigare.

Vad angår de medel som i övrigt erfordras för utbyggnaden, har storleken av dessa i bolagets framställning beräknats till ca 80 miljoner kronor. Detta belopp kan givetvis i viss mån komma att påverkas — förutom av bolagets möjligheter till självfinansiering — även av den fortsatta allmänna pris- och kostnadsutvecklingen. Utskottet anser sig dock i stort kunna godtaga de av bolaget gjorda beräkningarna.

1960 och 1961 års riksdagar har under fonden för låneunderstöd anvisat investeringsanslag å sammanlagt 40 milj. kronor till lån till bolaget för den vid 1959 års riksdag beslutade utbyggnaden i Piteå (prop. 1960: 1, bil. 12 och 32, SU 75, Rskr 202 samt prop. 1961: 1, bil. 12 och 32, SU 48, Rskr 171).

I detta sammanhang torde få anmälas, att *länsstyrelsen i Norrbottens län* i betänkandet Tornedalsutredningen, andra delen (SOU 1960: 37), upptagit frågan om utbyggnad av Karlsborgsverken. Länsstyrelsen har härvid erin-

rat om att det föreligger vissa mer eller mindre färdiga projekt till utbyggnad av anläggningarna i Karlsborg. Under hänvisning till nödvändigheten av att genom stegrad efterfrågan skapa avsättning för det tillgängliga råvaruöverskottet, öka sysselsättningen, förbättra skogsbrukets lönsamhet och dämpa dess nuvarande starka konjunkturberoende understryker länsstyrelsen kraftigt betydelsen av en sådan utbyggnad. En närmare redogörelse för länsstyrelsens framställning och däröver avgivna remissyttranden har lämnats i propositionen nr 31 till årets riksdag.

### **Aktiebolaget Statens skogsindustriers promemoria med utredning om bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet**

Med skrivelse den 18 december har *Aktiebolaget Statens skogsindustrier* överlämnat en den 7 december 1961 dagtecknad, av två bilagor åtföljd promemoria med utredning om bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet. Bolaget finner enligt skrivelsen erforderligt, att såväl en kapitalförstärkning som en förbättring av relationen mellan eget och främmande kapital kommer till stånd, innebärande en ökning av aktiekapitalet till 300 milj. kronor. Bolaget hemställer, att erforderliga åtgärder för en sådan aktiekapitalökning måtte vidtagas.

Promemorian har följande lydelse.

Vid statsutskottets behandling av de båda likalydande motionerna till 1960 års riksdag (I: 68, II: 76) om översyn av bolagets ekonomiska ställning m. m. underströk utskottet i sitt utlåtande (nr 191) nödvändigheten av den inom företaget pågående översynen för klarläggande av bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet samt uttalade önskvärdheten att resultatet av denna översyn redovisas för regering och riksdag. Enligt riksdagens skrivelse till Konungen den 9 december 1960 beslöt riksdagen i enlighet härmed. Med anledning härav får bolaget anföra följande.

I sitt remissutlåtande till de båda motionerna hade bolaget den 6 september 1960 bl. a. redogjort för den ekonomiska ställningen vid 1959 års utgång och kommenterat de under 1959 inträdda förändringarna. I utlåtande från Sveriges Industriförbund hade försök gjorts att analysera det ekonomiska resultatet av bolagets verksamhet under tioårsperioden 1950—1959, en analys som enligt bolagets mening icke gav en riktig bild av utvecklingen.

#### *Den ekonomiska ställningen*

Eftersom bolagets ekonomi var föremål för ingående behandling av regering och riksdag åren 1956 och 1957 synes det bolaget inaktuellt att nu analysera bolagets ekonomi t. o. m. nämnda år. För att få perspektiv på den nuvarande situationen och de aktuella problemen i såväl finansierings- som lönsamhetshänsende anser bolaget det emellertid ändamålsenligt att nu göra en översiktlig återblick på förändringarna i bolagets ekonomi sedan år 1957. Det bör därvid erinras om att bolagets aktiekapital år 1957 höjdes enligt riksdagsbeslut med 35 Mkr. sedan bolaget i skrivelse den 28 november 1956 gjort framställning om kapitalförstärkning med sammanlagt 110 Mkr. Det bör antecknas att denna framställning hade stöd i utlåtanden av särskilda sakkunniga, som bolaget tillkallat, och att den innebar förslag om

aktiekapitalhöjning med nominellt 50 Mkr. till en kurs av 120 % samt statlig kredit med 50 Mkr. Riksdagsbeslutet innebar alltså en väsentligt mindre kapitalförstärkning än vad bolagsledningen ansåg erforderlig.

Förändringarna i den ekonomiska ställningen efter nämnda riksdagsbeslut belyses här genom jämförelser av balansräkningarna per 31/12 1957 och 31/12 1960:

	31/12 1957	31/12 1960	Förändring
Anläggningstillgångar .....	217,4	246,0	+ 28,6
Varulager och rotköp .....	92,7	64,4	— 28,3
Fordringar och likvida medel .....	58,2	68,4	+ 10,2
S:a omsättningstillgångar .....	150,9	132,8	— 18,1
S:a tillgångar .....	Mkr. 368,3	378,8	+ 10,5
Eget kapital .....	86,0	107,0	+ 21,0
Långfristiga skulder .....	139,0	199,0	+ 60,0
Kortfristiga skulder .....	143,3	72,8	— 70,5
S:a skulder .....	282,3	271,8	— 10,5
S:a eget kapital och skulder .....	Mkr. 368,3	378,8	+ 10,5

Till denna uppställning må lämnas följande kommentarer.

Ökningen av anläggningstillgångarnas värde har uppkommit sålunda:

Investeringar .....		72,2 Mkr.
— Avskrivningar .....	43,2	
— Annan avgång .....	0,4	43,6 »
Nettoförändring .....		28,6 Mkr.

Investeringarna har alltså utgjort ca 24 Mkr. i medeltal per år och finansieringen har varit följande:

Lånemedel .....	7,6 Mkr.
Ökning av aktiekapitalet .....	21,0 »
Rörelseöverskott .....	43,6 »
S:a	72,2 Mkr.

Ca 60 % av de under dessa år gjorda investeringarna har alltså finansierats med rörelseöverskott. Därvid bör noteras att både 1959 och 1960 var i flera hänseenden ovanligt gynnsamma år för bolaget.

I anläggningstillgångarna per 31/12 1960 ingick tomter, pågående nyanläggningar och aktier med ett bokfört värde av 39 Mkr. Resten, 207 Mkr., utgjorde det bokförda värdet för byggnader, maskiner och inventarier, vilka hade ett sammanlagt anskaffningsvärde av 344 Mkr. I förhållande till det sistnämnda värdet var nettobokvärdet sålunda 60 %. Vid bedömningen härav bör beaktas att investeringarna under de senaste tio åren uppgått till ca 330 Mkr., varav ca 300 Mkr. överförts till färdiga anläggningar. En betydande del av anläggningstillgångarna har sålunda en ganska låg ålder.

Den inträdda minskningen av »varulager och rotköp» beror framförallt på mindre kvantitativ behållning och i någon mån på lägre värdering. Per 31/12 1960 var förhållandet mellan bokfört värde och anskaffningsvärde

för varulagret 63 %. Uppgången för »fordringar och likvida medel» var huvudsakligen föranledd av en ökad behållning av likvida medel.

Det egna kapitalet har stigit med 21 Mkr. på grund av aktiekapitalhöjning år 1959 för finansiering av det av 1959 års riksdag godkända investeringsprojektet i Piteå.

De långfristiga skuldernas ökning utgöres av reversslån med 30 Mkr. vardera åren 1958 och 1959, placerade på den inhemska kapitalmarknaden. Härigenom möjliggjordes konvertering av kortfristiga skulder till långfristiga lån. Det av 1960 års riksdag anvisade lånet å 20 Mkr. för finansiering av förutnämnda investeringsprojekt i Piteå ingick icke i långfristiga skulder per den 31/12 1960, då lånet lyftes först i början av 1961.

Minskningen av kortfristiga skulder var en följd av de i föregående stycke nämnda åtgärderna i förening med väsentliga lagerminskningar åren 1959 och 1960. Utländska remburskrediter ingick i kortfristiga skulder den 31/12 1957 respektive 31/12 1960 med ca 75 respektive 36 Mkr.

Den ekonomiska ställningen enligt ovan redovisade balansräkningar kan på objektiva grunder icke gärna anses ha förändrats till det sämre under de tre år som denna översyn omspannar. En betydande minskning av kortfristiga skulder och en viss minskning av den totala skuldsumman har skett samtidigt som en icke obetydlig investeringsverksamhet ägt rum. Som ovan framhållits har investeringarna under de tre åren i medeltal utgjort 24 Mkr. per år, varav 14 å 15 Mkr. per år finansierats genom överskott på rörelsen. Det har vidare påvisats att anläggningstillgångarnas bokförda värde, trots en stark expansion under de senaste tio åren, icke är högre än 60 % av anskaffningsvärdet samt att lagervärderingen vid det senaste bokslutet var sådan att den inrymde en nedskrivning med ca 37 %.

Ehuru förbättring sålunda inträtt, kan bolagets betalningsberedskap icke anses tillfredsställande, då kortfristiga skulder alltjämt den 31/12 1960 översteg summan av fordringar och likvida medel. Skillnaden var visserligen obetydlig, men säsongmässigheten i bolagets verksamhet, betingad av bl. a. industriernas geografiska belägenhet, gör att bolaget normalt under årets första fem å sex månader har att räkna med betydligt större utgifter än inkomster.

En annan faktor i bolagets ekonomiska ställning som likaledes är mindre gynnsam är förhållandet mellan eget och främmande kapital. Det egna kapitalet utgjorde sålunda enligt balansräkningen per 31/12 1960 endast 28,3 % av balanssumman (27,6 % enligt koncernbalansräkningen). Det bör även noteras att reservfonden uppgår till endast 7 % av aktiekapitalet och att bolaget ej har något annat synligt eget kapital. I båda dessa hänseenden skiljer sig bolagets finansiella ställning ofördelaktigt från praktiskt taget alla andra svenska skogsindustrieföretag av någotsånär motsvarande storlek. Situationen för några representativa sådana företag framgår av bilaga 1, som visar finansiering med eget kapital till i stort sett 40 å 60 %. Härtill bör också bemärkas att flertalet av de angivna företagen med stor sannolikhet har större relativ varulagerreserv än bolaget, d. v. s. en ännu större andel eget kapital än vad balansräkningarna visar.

Det må i detta sammanhang framhållas att ett annat statsägt företag, Norrbottens Järnverk AB, som tillkommit i liknande syfte som AB Statens Skogsindustrier, har en avsevärt större andel eget kapital. NJA:s aktiekapital är sålunda 300 Mkr. De båda bolagens bokförda värde för anläggningstillgångarna är nära nog detsamma, och såväl leveransvärde som antalet anställda är ca 20 % större i ASSI än i NJA.

Den för AB Statens Skogsindustrier ringa andelen eget kapital har samband med investeringarnas omfattning och skuldernas utveckling. Den sam-



manlagda skuldsumman har visserligen reducerats med 10 Mkr. under de senaste tre åren, enligt vad ovan påvisats, men i denna fråga finns det anledning göra en längre tillbakablick på den gångna utvecklingen.

Såsom omnämnts ovan har investeringarna i anläggningstillgångar under de senaste tio åren belöpt sig till ca 330 Mkr. Det synes befogat att undersöka hur detta påverkat produktionsstrukturen och finansieringen.

De ifrågavarande investeringarna har hänfört sig till cellulosa- och papperstillverkningen med 177 Mkr., till sågverken med 85 Mkr., till produktionen av wallboard med 39 Mkr. samt till annan verksamhet, bostäder och kontor med 29 Mkr. Vid början respektive slutet av tioårsperioden var produktionen följande:

		1950	1960
Sågverksprodukter .....	stds	90 000	122 000
Cellulosa- och träkemiska produkter .....	ton	40 000	120 000
varav tillverkats papper .....	ton	—	49 000
Wallboard .....	ton	14 000	128 000
Tackjärn, stålsand och mineralullsprodukter .....	ton	10 000	15 000

Produktionsökningen, särskilt för fiberindustrin men också för sågverken, är sålunda avsevärd och tar sig bl. a. uttryck i att förbrukningen av rundvirke stigit från ca 35 milj. till 58 milj. f<sup>3</sup>tr eller med 65 %. Härefter är icke inräknat sådant klenvirke, sågverksavfall m. m. som bolaget anskaffar för wallboardfabrikernas försörjning med vedråvara. Denna anskaffning, som stigit från en obetydlighet vid tioårsperiodens början till ca 9 milj. f<sup>3</sup> per år för närvarande, är av stort värde för såväl skogsbruket som levererande småsågar.

Till investeringsbeloppet i anläggningstillgångar har under samma tioårsperiod kommit en ökning av rörelsekapitalet (lager av råvaror och färdiga produkter, kundfordringar m. m.) med sammanlagt drygt 70 Mkr. I anläggnings- och rörelsekapital har alltså under åren 1951 t. o. m. 1960 bundits icke mindre än 400 Mkr., och finansieringen härav har i hög grad påverkat bolagets finansiella ställning, bl. a. förhållandet mellan eget och främmande kapital. En nu företagen utredning om finansieringen av dessa 400 Mkr. visar följande:

Ökning av aktiekapitalet, d. v. s. tillskott av aktieägaren .....	78 Mkr.
Självfinansiering genom överskott i rörelsen ..	104 »
Lånefinansiering .....	218 »
S:a	400 Mkr.

Den sammanlagda skuldsumman har alltså stigit med nära 220 Mkr. En så stor skuldsättning under tio år har givetvis medfört en avsevärt ökad räntebelastning, vilket tagit sig uttryck i att bolagets kostnadsräntor under de senaste fem åren varierat mellan lägst 12,3 och högst 19,2 Mkr. per år.

För ett företag med så ringa ålder och med så stark expansion under de senaste tio åren blir konsekvensen av en hög lånefinansiering särskilt markant. Företag som arbetat under längre tid och under gynnsammare betingelser har som regel ett större reellt kapital än det som syns i balansräkningen. Skillnaden består dels av inflationsvinster på grund av den avsevärda penningvärdeförsämringen sedan början av 1930-talet, dels av vinster — icke minst på naturtillgångar — under goda år. Genom bådadera har skapats dolda reserver, d. v. s. kapital som icke syns i en balansräkning.

Detta kapital förorsakar icke någon räntekostnad i vinst- och förlusträkningen utan gör att avkastningen på det egna kapitalet blir skenbart större än vad den egentligen är. Den starka expansionen hos AB Statens Skogsindustrier under den berörda tioårsperioden har icke skett samtidigt med en gynnsam resultatsutveckling eller annan möjlighet till bildande av dolda reserver. Av ovanstående analys kan sålunda utläsas att rörelseöverskotten bidragit till investeringarnas finansiering med i medeltal endast 10,4 Mkr. per år. Då varken tillskotten av nytt eget kapital eller de intjänade rörelseöverskotten tillnärmelsevis varit tillräckliga för expansionens finansiering, har denna i så betydande utsträckning kommit att ske med lånemedel.

Bolagets lån omfattar lån även från aktieägaren, såväl direkt som indirekt. Av långfristiga skulder 31/12 1960 var 34,55 Mkr. skulder till staten, som därjämte — enligt beslut av 1956 års riksdag — lämnat garanti för ett bolagets lån å 35 Mkr., för vilket någon annan säkerhet än statsgaranti icke lämnats. Denna medverkan från aktieägarens sida har varit ett led i finansieringen av långsiktiga investeringar. Därvid åsyftas främst skapandet av den stora anläggningen i Karlsborg för cellulosa- och pappersproduktion, som tillkommit bl. a. i syfte att bereda de statsägda skogarna i Norbotten avsättning av gagnvirke, samt uppförandet av wallboardfabrikerna i anslutning till sågverken i Piteå och Skinnskatteberg. Genom de båda wallboardfabrikernas tillkomst har en nödvändig industriell integration vid sågverken genomförts, varjämte förutsättningar skapats för rationellare skogsvård.

### *Lönsamheten*

Investeringsfinansieringen genom rörelseöverskott har enligt vad ovan visats utgjort föga mer än 10 Mkr. i medeltal per år under den senaste tioårsperioden och 14 å 15 Mkr. i medeltal per år under de tre åren 1958, 1959 och 1960. Därvid bör uppmärksammas det gjorda påpekandet att de båda senaste åren varit i flera hänseenden ovanligt gynnsamma för bolaget.

Möjligheten till självfinansiering av investeringar påverkas givetvis av rörelsens lönsamhet, och statsutskottet har vid behandlingen av de åberopade motionerna också framhållit angelägenheten av lönsamhetsanalyser för bolagets verksamhetsgrenar. Det säger sig självt att sådana analyser fortlöpande sker inom bolaget. De kan göras på olika sätt. Efter statsutskottets utlåtande i november i fjol har åren 1958, 1959 och 1960 samt 1961 enligt vid detta års början uppgjord budget ingående analyserats enligt en för ändamålet utformad metodik. Denna tar sikte på att för dels bolaget i dess helhet, dels de olika verksamhetsgrenarna och de skilda verken söka klarlägga i vad mån rörelseöverskotten varit tillräckliga för täckning av anläggningskapitalkostnaderna. Därvid har rörelsens bruttovinster minskats dels med beräknad ränta på det för verksamheten normala rörelsekapitalet, dels med skälig andel i centraladministrationens kostnader (inkl. pensioner och forskning). Återstoden har benämnts »bidrag till anläggningskapitalkostnader». De sistnämnda utgör summan av ränta på anläggningskapital och avskrivningar på anläggningstillgångarna. Ovannämnda »bidrag till anläggningskapitalkostnader» har ställts i relation till denna summa samt angivits i procent därav. För fullgod lönsamhet erfordras uppenbarligen 100 %.

Det bör framhållas att beräkningarna av både räntor och avskrivningar inrymmer moment av subjektivt omdöme och icke kan göra anspråk på exakthet. Ränta på rörelsekapital har, med hänsyn till bolagets betydande kortfristiga lånefinansiering, beräknats efter en räntesats av 7 %. Rörelsekapitalets storlek har för vart och ett av verken beräknats utgöra det kapital som i medeltal per år normalt bör vara bundet i råvaru- och produktlager, oavsett den balansmässiga värderingen, samt i utestående fordringar.

Ränta på anläggningsskapital har, oavsett finansieringsformen (eget eller främmande kapital), beräknats efter en räntesats av 6 %. Eftersom det i företagsekonomi är vanligt att räkna ränta på 55 à 60 % av anläggningarnas nuvärden, har denna princip följts vid beräkningen av anläggningsskapital för de olika verken, vilket även ansetts motiverat av att relationen mellan bokvärde och anskaffningsvärde för bolagets anläggningstillgångar för närvarande är av samma storlek (60 %).

Beträffande avskrivningar på anläggningstillgångarna har gjorts en särskild utredning, syftande till att bedöma storleken av det aktuella årsavskrivningsbehovet med hänsyn till de olika tillgångarnas sannolika ekonomiska livslängd. Denna beräkning har baserats på tillgångarnas nuvärden, ej på de bokförda värdena, och den har utmynnat i ett belopp av ca 18 Mkr. som uttryck för »kalkylmässiga årliga avskrivningar». Med hänsyn till de faktiska anskaffningsvärdena och till redan gjorda avskrivningar får det anses försvarligt att i bokslut verkställa avskrivningar med lägre belopp än det kalkylmässigt beräknade.

Analysen för bolaget i dess helhet redovisas i bilaga 2. Det framgår att »bidragsprocenten» för 1958, som var ett konjunkturmässigt svagt år, var föga mer än 40. För 1959, som medförde en konjunkturförbättring och då råvarukostnaden låg på en relativt låg nivå, uppnåddes 81 % täckning av anläggningsskapitalkostnaderna. Det tillfredsställande resultatet för 1960 — 100 % — berodde på att konjunkturuppsvinget då var mera påtagligt, icke minst prismässigt för trävarorna. Såsom framhölls i styrelsens senaste förvaltningsberättelse kunde redan i början av 1961 förutses att detta år skulle komma att innebära en försämrad lönsamhet, bl. a. på grund av prisstegringen på virkesråvara. Budgeten för detta år, som snarare kommer att underskridas än överträffas, visar en »bidragsprocent» av obetydligt mera än 60, vilket sålunda är en otillfredsställande lönsamhet.

Som ovan sagts har motsvarande lönsamhetsanalys gjorts för de olika verksamhetsgrenarna och för de skilda verken. Med hänsyn till konkurrensförhållandena kan det icke gärna ifrågakomma att offentligt redovisa de detaljerade resultaten härav, vilket emellertid bör ske till aktieägaren.

Beträffande bolagets äldsta och mest utvecklade verksamhetsinriktning, nämligen sågade trävaror, må framhållas att bidragsprocenten för denna rörelse i dess helhet uträknats till 35 år 1958, 76 år 1959 och 109 år 1960. För 1961 beräknas den bli ca 90. Den har således varit sämre än den genomsnittliga lönsamheten för hela bolaget under de två förstnämnda åren och bättre under de två sistnämnda. Därvid bör erinras om att i synnerhet 1960 var ett särskilt gynnsamt år för svensk trävaruexport.

I den förut omnämnda stora enheten för cellulosa- och pappersproduktion i Karlsborg pågick ett omfattande investeringsarbete t. o. m. år 1957. Därefter följde ett konjunkturmässigt svagt år, under vilket fabriken dessutom i väsentliga delar var under inkörning. Det ekonomiska resultatet detta år blev därför klen. En förbättring inträdde under både 1959 och 1960, och sistnämnda år steg bidragsprocenten till något över 80. De för 1961 ökade råvarukostnaderna i förening med viss avmatning på cellulosa-marknaden kommer att leda till en avsevärt försämrad lönsamhet detta år.

Wallboardrörelsen har under en följd av år utvecklats gynnsamt och analysen för åren 1958, 1959 och 1960 visar en mycket tillfredsställande lönsamhet. Under 1961 har en påtaglig försämring ägt rum på grund av dels råvarukostnadens stegring, dels produktprisernas nedgång. Under dessa betingelser kan för innevarande år förutses en otillräcklig avkastning på anläggningsskapitalet.

För bolagets mineralulls- och stålsandsprodukter har ekonomin under

ifrågavarande fyra år varit starkt varierande. Konkurrenssituationen för mineralull skärptes väsentligt under 1960, vilket ledde till betydande prisfall. Detta har fortgått under 1961, för vilket år lönsamheten beräknas bli svag.

Som allmänt omdöme om lönsamhetsanalyserna kan sägas att vissa delar av bolagets verksamhet — i varje fall under tillfredsställande konjunkturförhållanden — lämnar ett tillräckligt rörelseöverskott för full täckning av kapitalkostnaderna. Överskottet på andra delar av verksamheten är otillräckligt men lämnar dock som regel ett bidrag till kapitalkostnadernas täckning. Detta förslår givetvis ej för en godtagbar lönsamhet på lång sikt, men det är i de flesta fall tillräckligt för att motivera verksamhetens uppehållande kortsiktigt. Dessa delar av verksamheten kan karakteriseras som partiellt räntabla. Eftersom bolagets kapital i betydande utsträckning är lånekapital blir därvid räntan en realitet på annat sätt än om finansiering skett med egna medel.

Trävarurörelsen omfattar såsom känt ett flertal verk både i övre Norrland och i Mellansverige. Dessa verk visar en sinsemellan mycket varierande lönsamhet med i vissa fall fullt godtagbara resultat ur synpunkten av anläggningsskapitalets förräntning men också motsatsen. Analysen ger anledning till att för framtiden överväga strukturella ändringar.

Den i flera fall otillräckliga kapitalavkastningen på de olika verksamhetsgrenarna måste ses mot bakgrunden av de betingelser, varunder bolaget tillkommit, och det av statsmakterna angivna syftet med verksamheten. En primär uppgift för bolaget var att av sysselsättningsskäl driva ett antal industrier, särskilt sågverk i nordligaste Sverige, som råkat i ekonomiska svårigheter och där förutsättningar saknades för fortsatt drift i privat ägo. Bolaget har vidare — i samband med Domänverkets förvärv av skogar i Mellansverige — fått övertaga industrier som varit i dåligt skick och ekonomiskt otillfredsställande. Några av de åsyftade industrierna har kunnat byggas om och rationaliseras så, att de fyller eller kan förväntas komma att fylla rimliga krav på lönsamhet, trots de kostnadsmässiga konsekvenserna av lokalisering till övre Norrland eller i det inre av Svealand med långt fraktavstånd till hamn. Goda exempel härpå utgör den kombinerade trävaru- och wallboardproduktion, som bolaget bedriver i Skinnskatteberg och Piteå. Andra sådana industrier är alltså en ekonomisk belastning för bolaget. I dessa fall kan ekonomi inte uppnås annat än genom koncentration av rörelsen, vilket bl. a. innebär ett nedläggande av verksamheten på vissa platser. Alltjämt tynges alltså bolagets ekonomi av att det har särskilda samhällsfunktioner i arbetsförsörjningshänseende.

En annan primär uppgift för bolaget var att skapa förutsättningar för en trygg och ökad avverkning på statsskogarna. Obestriddigen har bolaget i detta hänseende fyllt en stor uppgift, och revenyn härav har tillfallit bolagets ägare, staten. Det är därför tveksamt om man ur ägarens synpunkt över huvud taget kan göra en riktig bedömning av bolagets lönsamhet i egentlig mening utan att inräkna den betydelse bolaget haft för statsskogarna.

Denna betydelse har varit större i det förgångna än vad den är i nuet, beroende på den skogsindustriella expansionen under senare år. Denna har lett till en stegring i efterfrågan på gagnvirke, varigenom virkespriserna — relativt sett i förhållande till produktpriserna — ökat för de köp som den skogsägande industrin genomför till komplettering av virkesuttagen från de egna skogarna. Enligt statsmakternas beslut skall priserna mellan Domänverket och bolaget så vitt möjligt ansluta sig till de priser som gälla i den öppna marknaden, och eftersom bolaget betalar fullt marknadspris för hela försörjningen med virkesråvara, är det uppenbart att den nämnda ut-

vecklingen blivit kostnadsmässigt mera tyngande för bolaget än för företag med egna råvarutillgångar.

Råvarukostnadens andel i produktpriset är högst betydande: för närvarande för sågade trävaror 60 à 70 %, för sulfatmassa 45 à 60 %, beroende på kvalitet, och för råvara till wallboard 35 à 40 %. Utvecklingen härav sedan andra hälften av 1940-talet belyses av grafiska framställningar (bilagorna 3, 4 och 5).<sup>1</sup>

I bilaga 3 visas utvecklingen för sågade trävaror sedan 1946 (det första egentliga efterkrigsåret). Man kan därav utläsa att fram till 1960 à 1961 produktpriset stigit med ca 150 %, timmerkostnaden med ca 200 % och övriga tillverkningskostnader med drygt 100 %. Det belopp som återstår för täckande av centraladministration, räntor och avskrivningar är för närvarande i stort sett oförändrat i jämförelse med utgångsläget trots den avsevärda penningvärdeförsämring som skett under de ifrågavarande 15 åren.

För oblekt sulfatmassa (bilaga 4) har råvarukostnadens andel av försäljningspriset stigit från 30 à 35 % åren 1946—47 till ca 45 % under de senaste åren och 60 % i dagsläget.

För boardråvara visas utvecklingen fr. o. m. 1949 i bilaga 5. Utvecklingen här är betydligt jämnare, men det framgår klart, att ingen ökning inträtt för övriga tillverkningskostnader, medan bruttoöverskottet kraftigt minskat främst på grund av prisfall, och råvarukostnaden företett viss ökning.

För närvarande präglas all skogsindustriell verksamhet av en hårdnande konkurrens med prisfallstendenser och avsättningssvårigheter, en följd icke minst av de mycket stora kapacitetsökningar som på olika håll i världen skett under de senaste fem åren och som alltjämt pågår. Bruttovinstmarginalerna kan med stor sannolikhet förutses komma att krympa ytterligare under 1962, vilket för bolagets vidkommande kommer att innebära en ännu mer försvagad lönsamhet. Detta får återverkningar i flera hänseenden, såsom kommer att belysas i det följande.

#### *Utblick över de närmaste åren*

Det är givetvis icke möjligt att med säkerhet nu bedöma det ekonomiska resultatet av bolagets verksamhet under de närmaste åren. Som redan anförts kan emellertid för 1961 förutses en väsentligt försvagad lönsamhet, och utsikterna inför 1962 ter sig än mörkare. Eftersom rådande kapacitetsöverskott inom världens massa- och pappersindustri är betydande, finns det för dessa verksamhetsgrenar anledning till en mycket försiktig bedömning även för 1963.

En realistisk prognos beträffande bolagets rörelseöverskott efter avdrag för administration, forskning, pensioner, räntor och skatter, d. v. s. vad som kan disponeras för självfinansiering av investeringar, är att det för vart och ett av dessa år kommer att understiga medeltalet för åren 1958 t. o. m. 1960, vilket enligt ovan var 14 à 15 Mkr.

För år 1961 kan sålunda nu förutses en nedgång till ca 12 Mkr. Investeringsutgifterna beräknas för året komma att belöpa sig till nära 70 Mkr., varav för Lövholmens pappersbruk ca 50 Mkr. För finansieringen härav har bolaget tillförts 40 Mkr. i lån enligt beslut av 1960 och 1961 års riksdagar, varjämte disponerats likvida medel vid årets början om ca 20 Mkr. Investeringsverksamheten torde medföra en uppgång i leverantörsskulderna, och på grund av det försämrade avsettningsläget för bolagets produkter är vidare en viss lagerökning att emotse. Båda dessa faktorer gör att de kortfris-

<sup>1</sup> Bilagorna 3, 4 och 5 har överlämnats separat och ej intagits i propositionen (se även s. 11, fjärde stycket).

tiga skulderna kommer att stiga något. Skuldställningen bedömes approximativt komma att förete följande förändring under året:

	Lång- fristiga skulder	Kort- fristiga skulder	Summa skulder
31/12 1960.....	199	73	272
Ökning under 1961 .....	40	15	55
31/12 1961.....	239	88	327 Mkr.

Som ovan sagt ter sig utsikterna beträffande bolagets rörelse inför 1962 allt annat än ljusa. Under de senaste månaderna har avsättningsläget för såväl trävaror som cellulosa försämrats, och priserna är starkt vikande. En förändring till det bättre får icke anses helt utesluten under loppet av 1962, men bedömningen måste i ljuset av den nuvarande situationen bli pessimistisk. Även beträffande marknaden för kraftpapper är en försiktig bedömning motiverad. Wallboardproduktionens lönsamhet har under 1961 försvagats, såsom redan framhållits, och någon prisförbättring under 1962 synes icke sannolik. Det är för tidigt att med bestämdhet uttala sig om bolagets största utgiftspost, virkesråvaran, men en prissänkning i takt med produktprisernas nedgång får anses utesluten. Då därjämte räntekostnaderna kommer att stiga som följd av den ökade skuldsättningen torde intet likviditetsmässigt rörelseöverskott uppkomma. Vid rådande relation mellan priser och kostnader kan tvärtom ett underskott befaras.

En prognos för 1963 kan nu icke göras med någon grad av exakthet. Mot bakgrunden av vad ovan anförts kan det emellertid icke ens vid en optimistisk bedömning förutses att uppkommande rörelseöverskott lämna utrymme för annat än fullföljande av nu pågående investeringar vid andra verk än Lövholmens pappersbruk. Dessa investeringar avser främst Karlsborgs bruk, där uppförandet av ett nytt sodahus med indunstningsanläggning pågår.

Nybyggnaden av sulfatfabrik och pappersbruk i Piteå för en kapacitet av ca 100 000 ton, som i princip godkändes av 1959 års riksdag, beräknas bli färdig för produktion i början av 1963, varvid en del av investeringsutgifterna kommer att falla på det sistnämnda året. Redan under första halvåret 1959 kunde förutses att kostnaderna skulle komma att överstiga det belopp som bolaget uppgivit i december 1958 och som angavs i 1959 års statsverksproposition. Detta anmäldes av bolaget inför statsutskottet och även i VPM till Handelsministern, överlämnad den 8/5 1959. Vid denna tidpunkt räknade bolaget med att fabriken skulle komma att kosta ca 135 Mkr. Ett flertal faktorer — omfattande grundläggningsarbeten i svår mark, ändrade dispositioner beträffande vedgård och vedhantering, lång tubläggning för fabriken avlopp, material- och arbetskostnadsökningar, omsättningsskatten m. m. — gör att detta belopp kommer att överskridas med ca 40 Mkr. Kostnadsfördyringar har sålunda uppkommit för markundersökning, pålning och grundläggning med 3 Mkr., för ändrade dispositioner beträffande vedgård och vedhantering med 7 Mkr. samt för avloppsvattnets utsläpp i Botenviken i stället för i Pitfjärden — enligt föreläggande av vattendomstolen — med 7 Mkr. Vidare har material- och arbetskostnadsförhöjningen inklusive tillkomsten av allmän varuskatt blivit väsentligt större än vad som kunde förutses år 1958. Effekten härav beräknas bli 12 Mkr. Slutligen har den maskinella utrustningen fördyrats på grund av dels den skärpning av kvalitetskraven på den blivande produkten som undan för undan skett, dels den något utökade kapaciteten. Under planeringens fortgång har det sålunda bl. a. befunnits ändamålsenligt att komplettera tillverkningen av kraftliner med en upptagningsmaskin för våtmasa, och totalt torde fabriken kapacitet

bli 20 å 25 % större än vad som ursprungligen avsågs. De sistnämnda faktorerna har inneburit en merkostnad av drygt 10 Mkr. För närvarande beräknas fabriken således komma att kosta ca 175 Mkr.

Bolaget önskar i detta sammanhang erinra om att när bolaget i december 1958 förklarade sig berett att medverka till detta utbyggnadsprojekt skedde det mot bakgrunden av att det ur allmänna synpunkter ansågs angeläget att skapa förbättrade betingelser för arbetsförsörjningen och virkesavverkningen i Norrbotten.

Uppförandet av denna anläggning medför även ett behov av ökat rörelsekapital med uppskattningsvis 15 Mkr. Det sammanlagda kapitalbehovet kan i dagens läge sålunda beräknas komma att belöpa sig till ca 190 Mkr. Den redan under år 1961 inträdda försvagningen av skogsindustrikonjunkturen i förening med den ovan angivna bedömningen av de båda närmaste åren, 1962 och 1963, gör att någon självfinansiering av denna anläggning från bolagets sida icke kan anses möjlig.

I enlighet med riksdagens principbeslut år 1959 har bolaget av staten hitills erhållit i aktiekapitalhöjning 21 Mkr. och i form av lån 40 Mkr., eller sammanlagt 61 Mkr. Det återstår således nu ett kapitalbehov av storleken 130 Mkr., som bolaget — med hänvisning till vad ovan anförts om förhållandet mellan eget och främmande kapital — finner angeläget förordad i form av utökning av aktiekapitalet.

Enligt bolagets mening talar även starka skäl för att de statslån å tillhoppa 40 Mkr., som bolaget för samma ändamål erhållit enligt beslut av 1960 och 1961 års riksdagar, omvandlas till aktiekapital.

Såsom framhållits i avsnittet »Den ekonomiska ställningen» ingår i bolagets främmande kapital även lån från aktieägaren, nämligen med 34,55 Mkr. Detta belopp, som härrör från tiden före 1957, kommer enligt beslut av 1961 års riksdag att minskas med 0,85 Mkr., som bolaget skall återbetala i samband med beslutad överlåtelse till staten av aktierna i Törefors Aktiebolag. Av återstående lånebelopp, 33,7 Mkr., förordar bolaget att 30 Mkr. omvandlas till aktiekapital, varigenom bolagets totala aktiekapital skulle komma att bli jämnt 300 Mkr. En sådan omvandling synes motiverad med hänsyn till de på sin tid gjorda investeringarnas långsiktiga inriktning. Det bör i detta sammanhang erinras om att sårbarheten för ett skogsindustribolag vid konjunkturbakslag är större, icke mindre, vid avsaknad av egna naturtillgångar, och att en relativt hög andel eget kapital därför i bolagets fall är motiverad. Som stöd för denna uppfattning må även anföras bolagets ovan åberopade samhällsfunktioner i arbetsförsörjningshänseende.

Om bolagets kapitalfråga löses efter här skisserade linjer, skulle förändringarna i finansställningen under 1962 och 1963 komma att bli följande:

	Aktie- kapital	Reserv- fond	Skulder	Summa
31/12 1961 enligt prognos .....	100	7	327	434
Ytterligare kapitaltillskott från aktieägaren ..	130			130
Omvandling till aktiekapital av statslån enligt riksdagsbeslut 1960 och 1961 .....	40		— 40	
	270	7	287	564
Omvandling till aktiekapital av del av äldre statslån .....	30		— 30	
31/12 1963 .....	300	7	257	564

Detta skulle innebära eget kapital med 54 % av balansomslutningen.

Bolagets ekonomi kan på sikt självfallet icke förbättras enbart genom en ändrad relation mellan eget och främmande kapital, utan åtgärder i lönsamhetsförbättrande riktning kommer även att erfordras. Största uppmärksamhet måste ägnas åt att sänka kostnaderna för tillverkning, transporter och administration. Viss ledning kommer därvid att erhållas av de gjorda lönsamhetsanalyserna. Strukturella ändringar kommer att aktualiseras. Ehuru sådana ändringar icke syftar till expansion av verksamheten utan endast till en rationalisering och koncentration, kommer åtminstone vissa av dem att påfordra investeringsåtgärder. Då bolaget praktiskt taget saknar konjunkturreserv och kapitalresurserna är ytterst knappa, kommer sådana åtgärder att kräva tid, och för deras genomförande är det troligt att bolaget kommer att behöva kapitalförstärkning. Härvid förutsätter styrelsen att erforderliga belopp kan i första hand upplånas på kapitalmarknaden. Enligt riksdagens beslut år 1957 förutsätter detta i sin tur att Kungl. Maj:t medger bolaget rätt att pantförskriva inteckningar i fast egendom. Till någon ytterligare expansion av verksamheten under denna tid kommer bolagets resurser icke att förslå.

Under 1963 kommer bolaget, förutom den omfattande trävaru- och wallboardrörelsen, att ha två fabriker för cellulosa- och pappersproduktion, en i Karlsborg och en i Piteå, med vardera en kapacitet av 120 000 å 130 000 ton. För att bolaget skall kunna utnyttja dessa anläggningar produktionsmässigt väl kommer det att krävas ytterligare ett antal år. Vad angår lönsamheten, som tynges av fabrikernas extremt nordliga läge, kommer konjunkturbetingelserna för cellulosa och emballagepapper att bli av avgörande betydelse. Vid nu rådande pris- och kostnadsläge uppnås icke sådan lönsamhet som medger full avkastning på och förnyelse av kapitalet. De allmänna prognoserna beträffande papperskonsumtionens ökning på längre sikt ger emellertid anledning till tillförsikt.

Vid varje bedömning av lönsamheten vid bolagets verk får dock icke förbises de speciella samhällsfunktioner i skogs- och arbetsförsörjningshänseende, som tilldelats bolaget både i det förgångna och vid genomförandet av den nu aktuella investeringen i Piteå.

De vid promemorian fogade bilagorna 1 och 2 återges på nästa sida.

### Yttranden

Över bolagets promemoria har, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret.

I fråga om den av bolaget anmälda kostnadsökningen för utbyggnaden i Piteå konstaterar *statskontoret*, att 12 milj. kronor belöper på ökade material- och arbetskostnader, däri inbegripet effekten av den allmänna varuskatten, och drygt 10 milj. kronor på en komplettering av fabriken för ökning av dess kapacitet med 20 å 25 procent. Av de förklaringar, som bolaget lämnat till resten av kostnadsökningen, 17 milj. kronor, finner statskontoret att projektet knappast var tillräckligt förberett, när förslaget framlades för statsmakterna. Sådana omständigheter som markförhållanden och utsläpp av avloppsvatten borde enligt kontorets mening rimligtvis ha utretts, innan ett så omfattande byggnadsföretag sattes igång. Bolagets uppgift att verk-



*Bilaga 1. Förhållandet mellan eget kapital och skulder för vissa skogsindustriella företag enligt moderbolagens balansräkningar*

	Bergvik och Ala 31/8-60 Mkr.	Billerud 31/12-60 Mkr.	Iggesund 31/12-60 Mkr.	Korsnäs 30/6-60 Mkr.	Mo & Domsjö 31/8-60 Mkr.	Munksjö 31/12-60 Mkr.	SCA 31/8-60 Mkr.
Eget kapital	(8 mån)						
Aktiekapital . . . . .	50,00	105,00	54,00	110,00	110,00	30,00	235,50
Övrigt eget kapital..	12,50	54,50	24,20	28,00	32,50	6,00	77,10
Investeringsfonder (exkl. latent skatte- skuld . . . . .	2,00	12,50	13,54	25,84	12,60	6,28	17,63
Bal. vinstmedel (exkl. föreslagen utdel- ning) . . . . .	10,96	33,82	8,49	19,93	16,50	7,07	23,64
<b>A. Summa eget kapital ..</b>	<b>75,46</b>	<b>205,82</b>	<b>100,23</b>	<b>183,77</b>	<b>171,60</b>	<b>49,35</b>	<b>353,87</b>
Skulder (inkl. föreslagen utdelning och latent skatteskuld för inves- teringsfonder) . . . . .	104,19	225,37	55,63	252,14	269,31	45,24	411,66
<b>B. Summa eget kapital och skulder . . . . .</b>	<b>179,65</b>	<b>431,19</b>	<b>155,86</b>	<b>435,91</b>	<b>440,91</b>	<b>94,59</b>	<b>765,53</b>
A i % av B . . . . .	42,0	47,7	64,3	42,2	38,9	52,2	46,2

*Bilaga 2. Lönsamhetsanalys: sammandrag*

	1958 Tkr.	1959 Tkr.	1960 Tkr.	1961 <sup>1</sup> Tkr.
Bruttovinst enligt bokslut (indirekta skatter ej avdragna).	32 076	44 418	50 635	
Bruttovinst, korrigerad (indirekta skatter avdragna) . . . .	30 630	44 010	52 157	40 250
Avgår:				
Ränta på rörelsekapital . . . . .	9 015	8 163	8 889	9 126
Centraladministration . . . . .	8 100	8 780	9 830	11 000
S:a avdragsposter . . . . .	17 115	16 943	18 719	20 126
<b>A. Bidrag till anläggningsskapitalkostnader . . . . .</b>	<b>13 515</b>	<b>27 067</b>	<b>33 438</b>	<b>20 124</b>
Anläggningsskapitalkostnader:				
Ränta på anläggningsskapital . . . . .	14 450	14 450	14 450	14 310
Avskrivningar . . . . .	18 920	18 920	18 920	18 730
<b>B. S:a anläggningsskapitalkostnader . . . . .</b>	<b>33 370</b>	<b>33 370</b>	<b>33 370</b>	<b>33 040</b>
<b>A i % av B (*bidragsprocent*) . . . . .</b>	<b>40,5</b>	<b>81,1</b>	<b>100,2</b>	<b>60,9</b>
Rörelsekapital . . . . .	128 795	116 614	126 989	130 363
Anläggningsskapital: för ränteberegning . . . . .	240 840	240 840	240 840	238 380
* avskrivningsberäkning . . . . .	401 400	401 400	401 400	397 300

<sup>1</sup> Enligt budget exkl. Törefors.

samheten vid den nya anläggningen medför behov av rörelsekapital av uppskattningsvis 15 milj. kronor finner statskontoret, som framhåller att bolaget saknar eget rörelsekapital, icke ge anledning till erinran.

Båda de hörda remissinstanserna tillstyrker bolagets hemställan om tillskott av 130 milj. kronor i form av aktiekapital för finansiering av utbyggnaden i Piteå. Sålunda delar *statskontoret* bolagets åsikt, att den nya investeringen i Piteå inte till någon del kan täckas genom självfinansiering. Bolagets förslag, att det ytterligare kapitaltillskott, som erfordras för utbyggnaden i Piteå, 130 milj. kronor, skall tillföras bolaget genom aktieteckning finner statskontoret med hänsyn till bolagets redan nu alltför stora skuldbörda vara en riktig lösning av finansieringsfrågan. *Riksgäldsfullmäktige* anför, att av den föreliggande utredningen framgår att bolaget expanderat i en takt, som inte dikterats enbart av företagsekonomiska skäl utan jämväl av vissa bolaget tillagda speciella samhällsfunktioner i skogs- och arbetsförsörjningshänseende. Fullmäktige konstaterar, att denna snabba expansion endast delvis kunnat finansieras genom överskottsmedel i bolagets rörelse. I stället har det erforderliga kapitalet i betydande utsträckning måst anskaffas lånevägen, varigenom bolaget kommit att belastas med or normalt höga räntekostnader. Bolagets verksamhet och i anslutning därtill gjorda investeringar har enligt fullmäktige i allt väsentligt följt riktlinjer, som godkänts av riksdagen. Med hänsyn härtill anser fullmäktige principiellt, att staten icke bör undandraga sig sin finansiella medverkan, då det gäller fullbordandet av bolagets nyanläggningar i Piteå. Bolaget bör därför enligt fullmäktiges mening tillföras det för ändamålet erforderliga kapitaltillskottet — 130 milj. kronor — vilket, såsom bolaget föreslår, lämpligen bör ske genom ökning av aktiekapitalet med motsvarande belopp.

Bolagets förslag om en ökning av det egna kapitalet genom omvandling av vissa lån till aktiekapital finner sig *statskontoret* inte kunna tillstyrka. I stället föreslår ämbetsverket viss räntebefrielse för bolaget och anför därvid bl. a. att inkörningen av den nya anläggningen i Piteå tar en viss tid och kommer att medföra vissa ekonomiska påfrestningar. Detta synes enligt statskontoret motivera att staten under en tidsperiod av förslagsvis fem år avstår från ränta på de av staten lämnade förlagslånen. *Riksgäldsfullmäktige* anser, att en i nuvarande läge tillräcklig förstärkning av aktiekapitalet torde kunna åstadkommas, därest av bolagets statslån från fonden för låneunderstöd ett belopp av 30 milj. kronor, hänförligt till tiden före 1957, omvandlas till aktiekapital, medan lån på tillhoppa 40 milj. kronor som bolaget erhållit enligt beslut av 1960 och 1961 års riksdagar enligt fullmäktiges mening bör kunna kvarstå.

Vad som anföres i promemorian om bolagets bristande lönsamhet och orsakerna därtill har föranlett remissinstanserna till vissa uttalanden. Sålunda har *statskontoret* berört prissättningen vid virkesleveranser till bolaget från de statsägda skogarna i övre Norrland. Ämbetsverket framhåller, att

det i tidigare utredningar påpekats att bolagets verksamhet skapar bättre förutsättningar för mera långsiktiga åtgärder inom skogsbruket i denna landsända och därigenom medför jämnare sysselsättningsförhållanden. Under sådana förhållanden finner statskontoret det rimligt, att domänverket, där andra köpare inte finns, för sitt virke inte uttar högre pris än vad som enligt rimliga kalkyler kan utvinnas vid förädling av virket. Vidare beröres det i promemorian påpekade behovet av viss strukturrationalisering inom företaget. Sålunda anser *statskontoret*, att anläggningar, som icke med rimliga ekonomiska insatser kan göras bärkraftiga, snarast bör läggas ned. Ämbetsverket understryker vikten av att erforderliga medel för strukturrationalisering vid övriga anläggningar står till bolagets förfogande. Med hänsyn till bolagets stora skuldbörda finner statskontoret det knappast försvarligt att bolaget upptar nya lån för investeringsändamål. I den mån kapitalförstärkning erfordras för strukturrationalisering bör frågan lämpligen underställas riksdagen. *Riksgäldsfullmäktige* understryker angelägenheten av att bolaget i fortsättningen med all kraft fullföljer strävandena till rationaliseringsåtgärder av skilda slag och att de berörda samhällsaspekterna på bolagets verksamhet icke i längden kan få skymma blicken för nödvändigheten av sådana åtgärder. Bolagets möjligheter att i längden utöva en även ur samhällssynpunkt gagnande verksamhet torde enligt fullmäktiges uppfattning vara avhängig av att en erforderlig strukturrationalisering inom bolaget kommer till stånd.

Mot statskontorets beslut om yttrande har ledamoten *Renlund* reserverat sig och därvid förklarat sig anse bl. a. att statskontorets förslag att stödja företaget med räntefrihet för statslånen under viss tid ur principiella synpunkter icke är godtagbart.

Vidare har två av de fullmäktige i riksgäldskontoret anfört reservation mot det beslutade yttrandet, nämligen herr *Hagberg*, som ansett att fullmäktige bort avstyrka bifall till bolagets föreliggande framställning, och herr *Svensson*, som bl. a. funnit att medel för färdigställande av fabriksanläggningen vid Lövholmen tills vidare bör ställas till förfogande i form av lån och att viss ytterligare utredning bör verkställas, innan ställning togs till frågan om aktiekapitalets storlek.

### Departementschefen

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1959 års riksdag en av Aktiebolaget Statens skogsindustrier framlagd plan för uppförande av en ny sulfatmassafabrik jämte pappersbruk i anslutning till bolagets anläggningar i Piteå. Utbyggnaden var kostnadsberäknad till 120 milj. kronor. Bolaget ansåg sig vara i stånd att svara för en tredjedel av anläggningskostnaderna och begärde för täckande av återstoden, 80 milj. kronor, tillskott av statsmedel. Enligt den av riksdagen godkända finansieringsplanen skulle 21 milj. kronor i form av aktiekapital tillföras bolaget och 20 milj. kronor i form av lån tillskjutas under vart och ett av åren 1960, 1961 och 1962.

Bolaget har sedermera för den beslutade utbyggnaden av statsmedel erhållit det avsedda aktiekapitaltillskottet å 21 milj. kronor — efter vilken höjning aktiekapitalet nu uppgår till 100 milj. kronor — och lån å tillhopa 40 milj. kronor. Enligt finansieringsplanen skulle för ändamålet ytterligare 20 milj. kronor tillföras bolaget såsom lån av staten. Emellertid har bolaget inkommit med framställning om åtgärder för en höjning av aktiekapitalet till 300 milj. kronor. Förslaget är närmare utvecklat och motiverat i en av bolaget överlämnad promemoria med utredning om bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet. Enligt promemorian skulle av det föreslagna aktiekapitaltillskottet — tillhopa 200 milj. kronor — 130 milj. kronor inbetalas kontant samt till ett belopp av 115 milj. kronor avses för täckande av hela det beräknade återstående medelsbehovet för att slutföra anläggningsarbetena i Piteå och till ett belopp av 15 milj. kronor för en av den nya verksamheten därstädes motiverad förstärkning av rörelsekapitalet. Aktiekapitalhöjningen skulle i övrigt ske genom omvandling, intill ett belopp av 70 milj. kronor, av tidigare statslån till bolaget.

Den av bolaget överlämnade promemorian är upprättad i anledning av ett av statsutskottet 1960 gjort uttalande om nödvändigheten av den inom bolaget pågående översynen för klarläggande av bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet och om önskvärdheten av att resultatet av denna översyn redovisas för regering och riksdag. Med hänsyn härtill har promemorian i dess helhet återgivits i det föregående.

Av promemorian framgår, att utbyggnaden i Piteå i dagens läge beräknas draga en kostnad av 175 milj. kronor. Detta belopp överstiger med 55 milj. kronor den anläggningskostnad varmed bolaget räknade i det förslag, som avgavs år 1958 och som låg till grund för statsmaktarnas beslut. Det må framhållas, att bolaget redan våren 1959 anmälde, att en högre anläggningskostnad kunde förutses och att bolaget vid denna tidpunkt räknade med att fabriken skulle komma att kosta 135 milj. kronor. Vidare påpekade statsutskottet i sitt utlåtande i ärendet, att bolagets medelsbehov för utbyggnaden kunde påverkas av den fortsatta pris- och kostnadsutvecklingen. Den nu konstaterade fördyringen uppgår emellertid, även om man utgår från den av bolaget år 1959 angivna siffran, till ett förhållandevis stort belopp, nämligen 40 milj. kronor. Härav betingas enligt bolaget endast 12 milj. kronor av material- och arbetskostnadsförhöjning inklusive tillkomsten av allmän varuskatt. En merkostnad av drygt 10 milj. kronor uppges förorsakad av att den maskinella utrustningen kompletterats med hänsyn till skärpta kvalitetskrav på den blivande produkten och av att fabriken vid den fortsatta planeringen erhållit större produktionskapacitet än vad som ursprungligen avsågs. Då här nämnda åtgärder kan bedömas förbättra de ekonomiska betingelserna för anläggningens drift anser jag, att den därav föranledda merkostnaden bör godtagas utan erinran. Vidare har kostnadsfördyringar å tillhopa 17 milj. kronor uppkommit för markundersökning, pålning och grundläggning (3 milj. kronor), för ändrade dispositioner beträffande vedgård och vedhantering (7 milj. kronor) och på grund av ändring av planerna för utsläp-

pande av avloppsvatten enligt föreläggande av vattendomstolen (7 milj. kronor). Såsom statskontoret anfört tyder de här angivna merkostnaderna på att byggnadsprojektet inte var tillräckligt förberett, då förslaget framlades för statsmakterna. Även om den allmänna konjunkturbedömningen liksom arbetsmarknadsläget i Norrbotten vid tidpunkten för förslagets utarbetande gjorde det önskvärt, att utbyggnadsärendet kom till ett snabbt avgörande och därmed den förberedande planeringen kan ha kommit att forceras, finner jag detta förhållande beklagligt. I det läge som uppkommit torde emellertid, som såväl statskontoret som fullmäktige i riksgäldskontoret funnit, bolaget böra erhålla täckning för den totala anläggningskostnaden enligt de nu framlagda beräkningarna.

Bolagets möjlighet till självfinansiering av bl. a. den pågående utbyggnaden påverkas, såsom framhålles i den föreliggande promemorian, av rörelsens lönsamhet. Under tioårsperioden 1951—1960 beräknas bolagets rörelseöverskott ha bidragit till finansiering av investeringar med i genomsnitt ca 10 milj. kronor per år. För åren 1958, 1959 och 1960 har motsvarande årsmedeltal utgjort 14 å 15 milj. kronor. De två sistnämnda åren har emellertid varit ovanligt gynnsamma för bolaget. Redan i början av 1961 kunde förutses, bl. a. på grund av prisstegring på virkesråvara, att lönsamheten skulle försämrats. Utrymmet för självfinansiering av investeringar under detta år beräknas ha minskat till ca 12 milj. kronor. Utsikterna inför 1962 ter sig inte ljusa. Avsättningsläget för trävaror och cellulosa har försämrats och priserna är vikande. Beträffande marknaden för kraftpapper är en försiktig bedömning motiverad och wallboardproduktionens lönsamhet har försvagats. Vad angår kostnadssidan finner bolaget beträffande virkesråvaran, som utgör den största utgiftsposten, en prissänkning i takt med produktprisernas nedgång utesluten. Bolaget har vidare att räkna med stigande räntekostnader. Något likviditetsmässigt rörelseöverskott väntas med hänsyn till dessa förhållanden inte uppkomma; tvärtom uppges, att underskott kan befaras vid rådande relation mellan priser och kostnader. Den inträdda försvagningen av skogsindustrikonjunkturen i förening med bedömningen av utsikterna för den närmaste tiden ävensom pågående nödvändiga investeringar främst vid Karlsborgs bruk gör, att någon självfinansiering av Piteå-anläggningen inte anses möjlig.

Till stöd för förslaget att det erforderliga medelstillskottet skulle få formen av aktiekapital åberopas den i promemorian framlagda analysen av bolagets ekonomiska ställning. Därav framgår bl. a. att bolagets eget kapital den 31 december 1960 inte utgjorde mer än ca 28 procent av balansomslutningen. Andra representativa skogsindustriföretag i landet är finansierade med eget kapital till 40 å 60 procent och har vidare i större utsträckning än bolaget haft möjlighet att bygga upp dolda reserver. Den för bolaget mindre gynnsamma relationen mellan eget och främmande kapital sammanhänger med att företagets starka expansion till övervägande del finansierats genom upplåning. I anläggnings- och rörelsekapital har under åren 1951—1960

bundits 400 milj. kronor. Härav har inte mindre än 218 milj. kronor tillförts bolaget genom lån och krediter. Denna skuldsättning medför en avsevärd räntebelastning; bolagets räntekostnader har under senare år varierat mellan 12 och 19 milj. kronor per år.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag i likhet med bolaget och de hörda remissinstanserna, att man från statsmakternas sida inte i dagens läge kan vidhålla kravet på självfinansiering till viss del av utbyggnaden i Piteå. Beslutet om denna utbyggnad grundades i väsentlig mån på överväganden av arbetsmarknadspolitisk och allmänt näringspolitisk natur. Det ter sig bl. a. med hänsyn härtill skäligt att det jämförelsevis ringa utrymme för ersättningsanskaffningar och nyinvesteringar, som betingas av bolagets i nuvarande trängda situation krympande rörelseöverskott, inte ytterligare beskäres genom utgifter för Piteå-anläggningen utan får helt disponeras för erforderliga förnyelse- och upprustningsarbeten vid bl. a. Karlsborgs bruk. Det kan vidare inte gärna i nuvarande skede av utbyggnaden komma i fråga att göra någon väsentlig nedskärning eller förskjutning i tiden av utbyggnadsprogrammet. Av det sagda följer, att det för anläggningsarbetenas fullföljande beräknade beloppet av 115 milj. kronor bör i sin helhet tillföras bolaget. Även till förslaget om en förstärkning av bolagets rörelsekapital med 15 milj. kronor vill jag i likhet med remissinstanserna ansluta mig. Det sammanlagda tillskottet av nya medel till bolaget bör sålunda utgöra 130 milj. kronor. Med hänsyn till bolagets redan nu betydande skuldbörda — som medför en i vart fall i nuvarande konjunkturläge besvärande räntebelastning — bör såsom både statskontoret och riksgäldsfullmäktige förordat medlen tillskjutas i form av aktiekapital. För ändamålet bör under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1962/63 anvisas ett investeringsanslag av 130 milj. kronor till teckning av aktier i bolaget.

Den ökning av aktiekapitalet med 70 milj. kronor, som bolaget härutöver begärt, skulle enligt förslaget åstadkommas genom omvandling av en del av bolagets skuld till staten, nämligen dels de lån å tillhopa 40 milj. kronor, vilka utlämnats till bolaget för finansiering av Piteå-anläggningen, och dels 30 milj. kronor av tidigare utlämnade förlagslån. Bolagets syfte med nämnda förslag är att ernå ytterligare förbättring av relationen mellan eget och främmande kapital och samtidigt en reduktion av räntebelastningen. Statskontoret har emellertid avstyrkt förslaget i denna del och i stället förordat räntebefrielse för bolaget under viss tid för nämnda lån. Vad angår de för utbyggnaden i Piteå avsedda lånen har till stöd för räntebefrielse anförts, att investeringen inte medför någon inkomst för bolaget, förrän de nya anläggningarna i sinom tid tagits i bruk för produktion. Av principiella skäl anser jag mig emellertid inte böra medverka till den föreslagna räntebefrielsen. Riksgäldsfullmäktige har för sin del ansett, att förut nämnda lån å 40 milj. kronor kan kvarstå och sålunda förordat omvandling till aktiekapital allenast av den äldre skulden å 30 milj. kronor. Med beaktande bl. a. av vad som i ärendet upplysts om den enskilda skogsindustriens finansiella struktur, finner jag att bolagets framställning bör bifallas endast i den utsträck-

ning riksgäldsfullmäktige förordat. Härvid bör alltså det under fonden för låneunderstöd bokförda lånet till bolaget nedskrivas med 30 milj. kronor samt bolagets aktiekapital ökas och fonden för statens aktier uppskrivas med samma belopp. Sedan de i det föregående av mig tillstyrkta åtgärderna vidtagits, kommer bolagets aktiekapital att uppgå till  $(100 + 130 + 30 =)$  260 milj. kronor.

Av bolagets utredning framgår, att företagens räntabilitet inte är tillfredsställande. Vad angår den närmast förflutna tiden kan sålunda framhållas, att fullgod lönsamhet har kunnat visas endast för 1960, då de marknads- och konjunkturmässiga betingelserna för bolagets verksamhet var synnerligen gynnsamma. För 1958 och 1959 samt för 1961 har bolagets beräknade anläggningskapitalkostnader endast till en del kunnat täckas av tillgängliga rörelseöverskott.

Bolaget har pekat på åtskilliga faktorer, som var för sig har bidragit till att dra ner det ekonomiska resultatet. Bl. a. har framhållits, att bolaget — som saknar egna skogar — för sin råvaruförsörjning är helt hänvisat till köp av virke. Huvudparten av virkesköpen sker från domänverket, varvid enligt statsmakternas direktiv tillämpas virkespriser som såvitt möjligt ansluter sig till de priser som gäller i öppna marknaden. Marknadspriserna har under senare år, till följd av den skogsindustriella expansionen och därav följande ökning av den totala efterfrågan på virke, stigit relativt sett mera än produktpriserna. Denna utveckling har kostnadsmässigt blivit mera tyngande för bolaget än för företag med egna skogstillgångar. Statskontoret har i sitt remissyttrande berört prissättningen för virkesleveranserna till bolaget i övre Norrland och därvid funnit viss jämkning rimlig. Det kan i detta sammanhang erinras om att chefen för finansdepartementet i årets statsverksproposition (bil. 2, punkt 7) förklarar sig ha för avsikt att inom kort begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredning om eventuell ombildning av domänverket, där även frågan om en samordning med statens skogsindustrier bör prövas. I avvaktan på denna utredning är jag inte beredd att nu ta någon ställning till de anförda synpunkterna.

Det är emellertid uppenbart att bolagets verksamhet delvis bedrivs under mindre goda betingelser. Vissa av bolagets enheter har ett ur skeppnings- och fraktsynpunkt samt med hänsyn till de klimatiska förhållandena ogynnsamt läge. Jag tänker härvid särskilt på de till bolaget hörande företagen i övre Norrland. Genom tillkomsten av den nya anläggningen i Piteå kommer för övrigt den helt övervägande delen av bolagets verksamhet att vara förlagd till denna landsända. Från statsmakternas sida måste av såväl arbetsmarknadspolitiska skäl som med hänsyn till det norrländska skogsbrukets avsättningsmöjligheter stor vikt fästas vid att den skogsindustriella verksamheten i övre Norrland får bestå och vidareutvecklas. Det är enligt min mening en väsentlig uppgift för det statliga skogsindustriebolaget att så långt möjligt medverka härtill. Självfallet kan lönsamhetskravet inte i längden få eftersättas. För att nyssnämnda uppgift skall kunna fullgöras av

bolaget måste därför de mindre gynnsamma betingelserna mötas med en energisk och långtgående rationalisering av driften. Det finns inte anledning betvivla att bolagets ledning så långt rimligen kan ske redan beaktat och framdeles kommer att beakta kravet på rationalisering inom skilda företagsenheter. Exempel på förhållandevis gynnsamma resultat i detta hänseende är, såsom bolaget framhåller, den kombinerade trävaru- och wallboardproduktion, som bolaget bedriver i Skinnskatteberg och Piteå.

Andra företagsenheter uppges emellertid fortfarande utgöra en ekonomisk belastning för bolaget. Om i dessa fall fortsatt rationalisering inte befinnes kunna leda till godtagbar driftsekonomi, är det naturligt att bolaget måste överväga att nedlägga rörelsen. Båda de i ärendet börda remissinstanserna har också starkt framhållit vikten av att en av företagsekonomiska synpunkter betingad strukturrationalisering genomföres. Riksgäldsfullmäktige har för sin del understrukit att de tidigare berörda samhällsaspekterna på bolagets verksamhet inte i längden kan få skymma blicken för nödvändigheten av rationaliseringsåtgärder bl. a. av här åsyftat slag. Jag ansluter mig helt till denna uppfattning. Från det allmännas sida måste emellertid samtidigt starkt understrykas, att åtgärder i strukturrationaliseringssyfte skall föregås av noggrann planering med hänsyn bl. a. till de lokala sysselsättningsproblemen, som kan väntas bli följderna därav. Vid denna planering bör bolaget eftersträva, att personal, som inte kan få behålla sitt tidigare arbete, skall kunna utan mera avsevärd tidsutdräkt och andra olägenheter placeras i annan produktiv verksamhet. Jag finner för min del angeläget, att bolaget snarast fullföljer sina undersökningar i vad avser behovet av strukturrationalisering inom företaget samt verkställer erforderlig förberedande planering av konkreta åtgärder för en sådan rationalisering. Resultatet torde med hänsyn till problemens räckvidd böra framläggas för chefen för handelsdepartementet.

I detta sammanhang torde slutligen även möjligheterna till ytterligare utbyggnad av bolagets verksamhet få beröras. Härvid kan först erinras om att bolaget 1958 övervägde såväl fortsatt utbyggnad av anläggningarna i Karlsborg som den utbyggnad i Piteå, vilken sedermera beslutades. När bolaget gav företräde åt det sistnämnda projektet förklarades detta inte innebära, att man behövde avstå från tanken att framdeles utvidga produktionen vid Karlsborgs bruk; tvärtom tog vissa av bolaget planerade investeringar vid sistnämnda företag sikte på att skapa möjligheter till en framtida produktionsökning inom den förefintliga anläggningens ram. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i betänkandet Tornedalsutredningen, andra delen, starkt understrukit betydelsen av att Karlsborgsverken utbygges.

För egen del har jag vid skilda tillfällen, bl. a. i 1960 års statsverksproposition, framhållit att en utvidgning av produktionen vid Karlsborg framdeles bör komma till stånd. Min uppfattning på denna punkt har inte ändrats. Utbyggnaden i Piteå ställer emellertid just nu betydande anspråk på företagets organisatoriska och personella resurser. Så länge denna utbygg-



nad pågår är det knappast lämpligt att bolaget engageras i ytterligare industriell utbyggnad av inte ringa omfattning. Däremot finner jag ytterst angeläget, att bolaget redan nu påbörjar erforderliga förberedande utredningar om och projektering av i första hand Karlsborgsverkens fortsatta utbyggnad. Syftet härmed bör vara, att tillförlitligt underlag skall med kort varsel kunna ställas till förfogande för prövning av ifrågakommande utbyggnadsprojekt, så att erforderliga åtgärder för utbyggnadens finansiering och igångsättande snabbt kan vidtagas vid härför lämplig tidpunkt.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

*dels till Teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 130 000 000 kronor,*

*dels ock, med godkännande av vad jag i det föregående förordat i fråga om ytterligare ökning av aktiekapitalet i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, medgiva att fonden för låneunderstöd nedskrivs med 30 000 000 kronor och fonden för statens aktier uppskrives med samma belopp.*

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

*Torbjörn Lindvall*